

DE AVOND IS ONGEMAK

een bewerking van de roman van marieke lucas rijneveld
voor nina spijkers / bos theaterproducties

door jibbe willems

2023

de onrust schenkt vleugels aan de verbeelding

- maurice gilliams -

JAS

MATTHIES

VADER

MOEDER

*vader en moeder kunnen misschien continu op het podium verblijven
ze hebben nauwelijks oog voor hun kinderen*

OBBE en VEEARTS

HANNA en BELLE

De gebeurtenissen spelen zich in het stuk af vanaf ongeveer winter begin 2000 tot winter eind 2000.

Veel van de handelingen worden beschreven, literair, waar gekozen wordt om de handelingen te tonen, kan de beschrijving natuurlijk geschrapt, zie ze als regie-aanwijzingen die hardop kunnen.

I

1.

JAS   Ik ben twaalf jaar en trek mijn jas niet meer uit.

Het is twee dagen voor kerst
en moeder smeert ons een voor een in met uierzalf tegen de vrieskou.

Ze duwt haar duimen zo diep in mijn kassen
dat ik bang ben dat mijn oogballen als knikkers naar binnen zullen rollen.

Au!

MOEDER   Dat komt er nou van als je altijd zo afdaalt
en nooit eens je blik op stil houdt
zoals een goede gelovige doet die opkijkt naar God.

De kinderen onderling, de ouders verstaan niet wat ze zeggen.

OBBE   De hemel breekt hier alleen open door een sneeuwbus.
Niets om dommig naar te blijven staren.

VADER   Hou je stil.

JAS   Op de ontbijttafel liggen servetjes met kerstengeltjes.

Ze houden een trompet voor hun plassertje.

Zelfs als ik het servet tegen het licht houd
kan ik niet zie hoe het eruit ziet.

Ik gok op een opgerold plakje boterhamworst.

Ik wil een boterham met pindakaas en chocopasta.

De kinderen onderling.

OBBE   Vind je lekker hè,
kont- en stronklikken.

MOEDER   Eerst hartig en dan pas zoet, dat is de regel,
dan worden we groot als de reus Goliath.

HANNA   En zo sterk als Simson uit de Bijbel.

JAS   Ik heb eens de vleugel van een engel afgebroken
om te zien of die vanzelf weer aan zou groeien
God kon daar vast voor zorgen
ik wilde een teken dat hij bestond
en dat hij er ook overdag voor ons was.

Maar er gebeurde niets.

Ik heb de engel in de moestuin begraven

De kinderen onderling.

- JAS De engeltjes zijn bloot.
- OBBE Engeltjes zijn altijd bloot.
- JAS Vatten ze dan geen kou?
- OBBE Ze zijn koudbloedig,
net als slangen en watervlooien.
- HANNA Je mag niet fluisteren in gezelschap.
- OBBE Sommige woorden zijn te groot voor jouw kleine oortjes.
- VADER Stilte aan tafel.
- JAS Als je te lang aan blote mensen denkt dan groeien er
net als bij eigenheimers op den duur uitlopers uit je lijf.
- OBBE Weet jij hoe een ongeluk in een voetgangerstunnel eruit ziet?

Obbe doet zijn volle mond open.

- HANNA Bah!
- VADER Stil.
- OBBE Ja Hanna stil.

Moeder zegt dank, de anderen vallen mompelend in.

- MOEDER O Heer', wij danken U van harte,
Voor nooddrift en voor overvloed;
Waar menig mens eet brood der smarte,
Hebt Gij ons mild en wel gevoed.
- JAS Op de papieren servetten heeft moeder het brood keurig uitgesteld:

Over de krokante rug van de stol strooit ze poedersuiker,
als de eerste lichte sneeuw die vanochtend
over de ruggen van de blaarkoppen in het weiland viel.

En een schoteltje met boterkrullen

Omdat moeder boter uit een kuipje niet feestelijk vindt.
- MOEDER En de geboorte van Jezus is geen gewone dag.

De kinderen onderling.

- JAS Zelfs niet als het ieder jaar weer opnieuw gebeurt.
Zoals hij ieder jaar ook weer sterft voor onze zonden.
- OBBE Is toch vreemd?
Die man is allang dood.

JAS Zeg er maar niks van, anders zijn er geen musketkransjes,
en vertelt niemand meer het kerstverhaal
met de drie koningen en de ster in het Oosten.

OBBE Wij zijn de drie koningen.

JAS Wij zijn met z'n vieren.

VADER Stilte aan tafel.

JAS / OBBE Ja vader.

MOEDER En drink je melk op.

JAS De tijd gaat traag,
de wijzers worden regenwormen
zoals die we met een riek uit de grond achter de koeienstal halen,
die kronkelen ook alle kanten uit.

Waar is Matthies?

MOEDER Kerstkaarten in de bus doen.

JAS Heeft hij daar zijn noren voor nodig?

MOEDER En daarna op het meer.

JAS Mag ik ook?

MOEDER Dat gaat niet.

JAS Ik heb mijn Friese doorlopers.

MOEDER Daarmee kan je op het gierslootje achter de stallen.

JAS Die is te klein
dat is geen schaatsen
dat is schuifelen.

HANNA Je kan niet met een klapstoel op het meer.

JAS Ik heb genoeg geoefend,
mijn kuiten zijn harder dan die van de porseleinen Jezus in de hal
ik heb geen klapstoel meer nodig.

HANNA *fluistert tegen Jas*
Het kan niet
omdat hij naar de overkant is.

JAS Ik wil ook naar de overkant.

HANNA De overkant is verboden terrein.

JAS Kunnen wij straks ook naar het meer?

VADER Moet een koe afkalven.

MOEDER De koeien gaan voor.

JAS

De koeien gaan altijd voor.

VADER

De koeien gaan altijd voor.

HANNA

Niemand kan op tegen de koeien.

2.

JAS Ik heb van buurvrouw Lien een konijn gekregen.
Dieuwertje.
Zo heet de krullenmevrouw op tv ook.
Vader houdt niet van konijnen.

VADER Kleinvee.

JAS Hij houdt alleen van dieren die zijn hele blikveld in beslag nemen.

VADER Kleinvee is iets voor op bord.

JAS Ik verdenk vader ervan dat hij mijn konijn vetmest voor het kerstdiner.

VADER De nekwervels zijn het meest breekbare deel van het lichaam.

JAS Op zolder hangt sinds kort een touw met een lus eraan
aan de balk achter het bed van Matthies.

VADER Voor een schommel.

JAS Er hangt nog steeds geen schommel.

VADER Ik ben druk met de koeien.

JAS Misschien wil vader dat we toekijken
misschien gebeurt dat als we zondigen
vader hangt het konijn aan het zoldertouw
zodat hij het gemakkelijk kan villen.

En dan zet moeder Dieuwertje in een laagje roomboter in de grote stoofpot
op het pitje van het gasfornuis
zodat het hele huis naar gebraden konijn zal geuren
en wij allemaal al van verre kunnen ruiken als het kerstdiner klaar is.

Kinderen uit mijn klas eten eend, kalkoen of fazant.

VADER Hm.

JAS Die stoppen ze via de kont helemaal vol
met aardappel, knoflook, prei, uien, bietjes.

VADER Hm mm.

JAS Stikt hier van de fazanten.
Vooral bij de griend.

VADER Hm mm.

JAS Ik stel me voor hoe vader met zijn hand
de nek van mijn konijn omdraait.

Zoals de dop van een fles stikstof met kinderslot.

Ik kijk naar mijn eigen handen
de grillige lijntjes.

Ze zijn nog te klein om voor iets anders te gebruiken dan vasthouden.

Dat is het verschil tussen hem en mij.

Hij kan zijn handen om de nek van een konijn leggen.

En als je geen mens of dier liefdevol meer vast kan pakken
dan kan je beter loslaten en je op andere dingen richten.

In de vriezer ligt geen fazant.

Alleen pakjes half-om-half gehakt.

En soepgroenten.

3.

Jas bidt.

JAS

Voor bidden moet het donker zijn
net als bij mijn glow-in-the-dark dekbed
alleen als het donker genoeg is
geven de sterren en planeten licht
en biedt het bescherming tegen de nacht -
zo moet het bij God ook werken.

Boos denk ik aan Matthies
die nu warme chocolademelk zit te drinken bij een van de koek-en-zopies op het ijs
de krullenmevrouw die had gewaarschuwd voor gladde daken en mist
waardoor Pieten het gevaar lopen te verdwalen
en misschien Matthies ook
maar dat is dan zijn eigen schuld.

Ik ben voor zoveel nog te klein
en niemand vertelt je wanneer je groot genoeg wordt
hoeveel centimeter op de deurpost dat is.

Kan je, alsjeblieft God,
alsjeblieft alsjeblieft
liever mijn konijn níet nemen?

Kan je, alsjeblieft God,
mijn konijn níet nemen
maar
in plaats daarvan
mijn broer Matthies?

4.

MOEDER	Hij is niet dood.
VEEARTS	Vlak bij de overkant.
MOEDER	Nee.
VEEARTS	Het ijs was te zwak.
MOEDER	Nee.
VEEARTS	Door de vaargeulen.
MOEDER	Hij is de tijd vergeten.
VEEARST	Hij reed aan kop.
MOEDER	Daarom heeft vader hem een horloge gegeven.
VEEARTS	Niemand zag hem meer.
MOEDER	Hij heeft het horloge vast ondersteboven aan zijn pols. Dan leest hij de tijd verkeerd.
VEEARTS	Boer Evertsen heeft hem uit het meer gevist.
MOEDER	Of hij is de kaarten nog aan het rondbrengen.
VEEARTS	Jullie broer is dood.
MOEDER	Hij is schaatsen.
<i>Vader begint te huilen.</i>	
MOEDER	Hij komt zo terug.

5.

JAS   In de voorkamer staat de kist met mijn broer erin.
Hij staat er nu al drie dagen.
Ligt daar.
Eeuwig te slapen.

Buiten mijn oma van de lichte kant
ken ik niemand die eeuwig slaapt.

Op den duur staan we allemaal weer op,
'zo de Heere wil wij leven'.

Ze klopt met haar knokkels op de kist.

JAS   Nu vind ik het niet meer leuk.

Ze klopt nog een keer.

JAS   Doe normaal, Matthies.

Matthies staat op uit zijn kist. Het valt niemand op, alleen Jas.

Matthies smakt.

MAT   Alsof ik een dode mus heb ingeslikt.

JAS   Moeder en oma hebben je je lievelingssweater aangetrokken.

MAT   Toch heb ik het koud.

JAS   Dat komt omdat je op een koelmachientje ligt.

MAT   Kan je die niet uitzetten.

JAS   Dan ga je ontbinden.

MAT   Ga ik toch.

JAS   Niet als we je in de vriezer beneden leggen.

MAT   Past dat?

JAS   Zolang er geen fazant in ligt best.

MAT   Zonde van m'n sweater wel.

JAS   Oma vindt dat je er mooi bij ligt.
Oma van de zware kant.

Korte stilte.

JAS   Je moet altijd naar het donker zwemmen.

MAT   Weet ik best hoor.

JAS   Waarom heb je dat dan niet gedaan?

Matthies haalt zijn schouders op.

JAS   Sukkel.

Korte stilte.

JAS   Ik probeer de dood te begrijpen,
maar ik red het nog geen halve minuut
om mijn adem in te houden.

Korte stilte.

JAS   De stoel is nog warm.

MAT   Vader was hier net.
Hij lag met zijn hoofd op het kijkvenster.

Zijn lichaam,
kromgebogen,
schokte.

Hij veegde zijn neus af aan zijn mouw.

JAS   Als ik dood ben moeten ze me met mijn gezicht naar de aarde leggen
en een kijkvenster ter hoogte van mijn billen
zodat iedereen die afscheid komt nemen
tegen mijn schijtgat aan moet kijken,
dat is toch waar het allemaal om draait.

Korte stilte.

JAS   Je begint te stinken.

MAT   Je stinkt zelf.

JAS   Komen wormen van.

MAT   Ik haat wormen.
Laffe beesten.

JAS   Daar had je dan eerder aan moeten denken.

Korte stilte.

JAS   Je lippen zijn paars,
je bent bevroren door dat koelmachientje.

MAT   Ze hebben watten in mijn anus gedaan.
Tegen de kak.
Ik ben van binnen nog warm.

JAS   Ik zou het liefst het machientje uit willen zetten
en je in mijn armen ontdooien
en je naar boven tillen zodat we er een nachtje over kunnen slapen.

MAT Heb je al gehuild?

JAS Ik probeer het wel
maar het lukt me steeds niet.

Jas houdt de adem in.

MAT Probeer je voor te stellen hoe ik door het wak ben gezakt
hoe ik met mijn handen het ijs aftast
op zoek naar het licht, naar het donker,
mijn kleren zwaar in het water.

JAS Ik red het al drieëndertig seconden.

MAT Dat is niks.

JAS Misschien kan ik straks mijn adem zo lang inhouden
dat ik jou uit je slaap kan vissen.

MAT Ik ben onsterfelijk nu.

JAS Ja.

MAT Maar alleen in jullie gedachten.

JAS Ja.

MAT Daar hebben jullie dus niet veel aan.

JAS Wat als we verkeerd hebben gekeken
en je onder de grond wakker wordt straks?

MAT Jullie moeten me aan de weg zetten
en toedekken met het oranje zeil, zoals de dode kalveren,
dan halen ze me op en kunnen jullie me vergeten.

VADER Kom mee
mollenklemmen leeghalen.

JAS Ik wil bij Matthies blijven.

MAT Ik ga nergens heen.

VADER Waarom?

JAS Om er zeker van te zijn dat hij niet gaat dooien.
Dat hij niet als een sneeuwvlokje uit ons bestaan smelt.

VADER Praat geen onzin.
Kom.

7.

De paddentrek. Jas heeft een emmer vast.

JAS   Waar je ook door de polders fietst
                          overal zie je de opgedroogde amfibieënlijfjes liggen
                          als kleine tafelkleedjes

                          Met alle kinderen en vrijwilligers die zijn komen helpen
                          lopen we met volle emmers en lampionnen /

Moeder geeft Jas een lampion.

                          / naar de andere kant van de berm die uitmondt bij het meer.

                          Het water ligt er vanavond zo stom onschuldig bij.

MAT   In de verte de overkant.

                          Contouren van de fabrieken
                          tientallen lichtjes
                          en de brug tussen het dorp en de stad in.

JAS   Als het pad van Mozes die toen hij zijn hand uitstreckte over de zee zei

VADER   en de wateren werden gekleefd
                          en de kinderen Israëls zijn ingegaan in het midden van de zee
                          op het droge
                          en de wateren waren hun muur.

MAT   Ik wou dat ik dat kon.

HANNA   Moet je al die lichtjes zien
                          misschien houden ze daar wel iedere avond een lampionnoptocht.

JAS   Nee,
                          dat is omdat ze bang zijn in het donker.

MAT   Je bent zelf bang in het donker.

Moeder geeft Jas een fluorescerende hesje.

MOEDER   Anders ben je straks net zo plat
                          als al die doodgereden padden,
                          daar zit niemand op te wachten.

MAT   Je loopt hartstikke voor gek met dat vieze zweetding.

JAS   Niemand hier draagt een hesje.

MOEDER   Ik kan het ook nooit goed doen hè.

Korte stilte. Jas trekt het hesje aan. Moeder loopt door.

Er zit een pad midden op de polderweg. Jas probeert het met een stokje weg te krijgen.

HANNA Met de dominee mag je niet spotten.

OBBE Pfff.

JAS Net als met God niet
ze zijn hartsvrienden
en bij hartsvrienden moet je oppassen.

OBBE Je moet zelf oppassen.

Obbe houdt zijn lampion dicht bij een pad.

HANNA Wat doe je?

JAS Kijk
hij knijpt zijn oogjes dicht.

OBBE Ze houden van warmte
daarom kruipen ze met hun lelijke koppen
's winters in de modder.

HANNA Doe niet
dat is zielig.

OBBE Zielig.

HANNA Klein leven is ook leven.

MAT Hanna ziet het leven.

JAS Ja.

MAT Jullie zien de dood.

JAS Ja.

HANNA Hoe zou het daar zijn?

JAS Waar?
De overkant?

OBBE Ze hebben daar niet eens koeien.

HANNA Zou jij daar nooit heen willen dan?

JAS Net als Matthies?

HANNA Nee, ik bedoelde...

OBBE Wat dan?

HANNA ...

Zonder koeien is het daar vast saai.

JAS Niets tegen vader en moeder zeggen over de overkant
dan raken ze nog meer van slag

HANNA

Ik zeg niets.
Het was een stom idee.

JAS

Heel stom.

Ik denk niet aan het water
dat nog amper opgewarmd is door de zon.

MAT

En waar ik op de bodem lag.

8.

MAT Moeder eet te weinig.

JAS Ik denk dat ze zich vergist in de hoeveelheid eten op haar eigen bord.

MAT Of ze eet te weinig.

JAS Of ze kijkt er van bovenaf op,
dan lijkt het meer.

MAT Als ze niet eet kwijnt ze weg.

JAS Het ligt aan ons.
Wij peuzelen haar van binnen op.

MAT Als de grote kaardespinnetjes
De kleine hongerige spinnetjes verslinden de moeder
en laten nog geen pootje achter.

JAS Getver

MAT Geen moment treuren ze om het verlies.

JAS Ik zou treuren.

MAT En zoals moeder altijd een stukje van haar cordon bleu
op de rand van haar bord bewaart,
zo bewaart ze zichzelf nu voor het einde van de maaltijd.

JAS 'het lekkerst voor het laatst'

MAT Jullie stellen niet veel meer voor zonder mij.

JAS Min één is min veel meer.
Jij bent een lege plek aan tafel.

MAT Mag er niemand op mijn stoel zitten ofzo?

JAS Dat is voor het geval je op een dag terugkeert.

MAT Gezellig.
Net als Jezus.

JAS Sinds jouw dood eten we in een kwartier.

HANNA Wat eten we?

JAS Krieltjes met boontjes.

HANNA Geen vlees?

JAS Aangebrand.

MAT Het hele huis stinkt naar verkoolde haasbiefstukjes.

HANNA Alweer.

MAT Alle ruiten zijn beslagen.

JAS Moeder is de afzuigkap vergeten.

MAT Ze draagt haar roze ochtendjas nog.

VADER ...geef dat onze ziele niet aan dit vergank'lijk leven kleve
maar alles doen wat Gij gebiedt en eind'lijk eeuwig bij U leve.
Amen.

ALLEN Amen.

JAS De hele dag houdt vader zijn hoofd geheven
maar aan tafel valt het tussen zijn handen.

MAT Dan is het te zwaar geworden.

JAS Kan dat?

MAT Van zorgen.

JAS De steekjes in mijn buik nemen toe
alsof er gaatjes in het vlies worden geprikt.

MAT Dat is niet van zorgen,
dat is van poep.

OBBE Wat zit jij achterlijk te kijken.

JAS Je bent zelf achterlijk.
Waarom heb jij een lichtblauwe streep op je voorhoofd?

OBBE Gaat je niks aan.

HANNA Hij bonkt 's nachts tegen de bedrand.

OBBE Niet.

VADER Stilte tijdens het eten.

JAS Heb je zorgen?

VADER Stil!

Stilte.

MAT Volgens vader kunnen kinderen nog geen zorgen hebben.
Die komen pas als je je eigen akkers moet rooien.

JAS Waarom ontdek ik ze dan steeds vaker bij mezelf?

MAT Misschien omdat moeder steeds magerder wordt.

JAS Ik ben bang dat ze binnenkort dood gaat.

MAT Dan gaat vader met haar mee.

JAS Ik bewaar ze de hele dag in mijn ooghoeken
zodat ze niet zomaar kunnen verdwijnen.

MAT   Maar wanneer ze in de avond op bezoek gaan bij kennissen in het dorp
lig jij uren naar het plafond te staren.

JAS   Dan denk ik na over hun doodsoorzaak.

MAT   Doodsoorzaken hebben altijd een top tien.
Op nummer een staat longkanker.

JAS   Waar staat verdrinking?

Mat haalt zijn schouders op.

9.

JAS Elke keer als ik met een slecht cijfer thuis kom
krabt vader voor straf een lichtgevende ster van het plafond.

Ze krabt een lichtgevende ster van het plafond en plakt die op haar jas.

JAS Van de juf moesten we een brief aan Anne Frank schrijven.

MAT Is die niet dood?

JAS Ik vond het ook een gekke opdracht.

MAT Moet die dan bij *overige postcodes*?

JAS De juf zei: het gaat erom dat je je inleeft.
Ze zegt dat ik goed ben in inleven.
Maar minder in uitleven.

Hoe zou het zijn om met een snorremans als Hitler te kussen?

MAT Dat zou jij wel willen weten.

JAS Niemand kent mijn hart.

MAT “Arglistig is het hart, meer dan enig ding.”

JAS Mijn hart zit diep verborgen achter jas, huid en ribben.

MAT In moeders buik is je hart negen maanden belangrijk geweest
maar eenmaal uit de buik maakt niemand zich er meer druk om.

JAS Als ik mijn hand op mijn buik leg
worden de kriebelbeestjes rustiger.

Die zitten steeds vaker in mijn buik
en mijn kruis.

Ik kan ze ook zelf tevoorschijn halen.

MAT Walgelijk.

JAS Denk jij dat Hitler wel eens moest huilen
als hij alleen was?

MAT Slechteriken huilen niet.

Waarom heb jij nog steeds nog niet om mij gehuild?

JAS Obbe ook niet.

MAT Dan zijn jullie ook slechteriken.

JAS Hitlers favoriete bezigheid was dagdromen
en hij had last van maagkrampen en winderigheid.

MAT Jij lijkt op hem.

JAS Niemand mag dat te weten komen.

MAT Jullie zijn zelfs op de zelfde dag jarig.

JAS Ik kwam lichtblauw ter wereld,
ze moesten me de baarmoeder uit beitelen
als een beeld uit ijs.

MAT Jij was niet de bedoeling.

JAS Ben zó door het spiraaltje heen gezwommen.

MAT Adolf was toen al zesenvieftig jaar dood.

JAS Het enige verschil tussen hem en mij
is dat ik bang ben voor overgeven en diarree,
niet voor Joden.

MAT Heb je al wel eens een Jood in het echt gezien?

JAS Tuurlijk.

MAT Echt?

JAS Nee.

MAT Misschien zitten ze nog steeds verstopt.

JAS Misschien mogen wij daarom niet in de kelder komen.
Moeder brengt niet er voor niets elke vrijdagavond
twee volle boodschappentassen van de Dirk naartoe.

MAT Er zitten bliken knakworsten in die tassen.

JAS Terwijl wij nooit meer knakworsten eten.

10.

BELLE Word jij je uniform nooit zat?

JAS Mijn jas?

BELLE Je buik rommelt.

JAS Ik moet poepen.

BELLE Dan moet je naar de wc.

JAS Hier op school hebben de wc's allemaal een plateau, alsof je drol op een wit bord aan je geserveerd wordt.

Daar bedank ik voor.

BELLE Dan moet je het in je houden.

JAS Er zit niets anders op.

BELLE Ze praten over je op het schoolplein.

JAS Wat dan?

BELLE Ze zeggen dat je geen tietjes kan krijgen.
Dat je daarom altijd een jas draagt.
En dat je hem nooit wast.

Je ruikt naar koe.

Korte stilte.

BELLE Je bent net als Anne Frank.
Je verstopt je.

11.

- JAS Ik ben beer kwijt.
- MAT Misschien heeft moeder hem weggepakt.
- JAS Waarom?
- MAT Je weet best waarom.
Om wat ze zag toen ze plots binnen kwam.
Om het walgelijke.
- JAS Omdat ze zag hoe ik mijn kruis tegen de pluizige billen van beer aan duwde.
- MAT 'Walgelijk.'
- JAS Het is niet walgelijk het is
sinds ik hier op zolder in jouw bed slaap doe ik dat
dan sluit ik mijn ogen en neem tijdens het bewegen de dag door
wat iedereen tegen me gezegd heeft en hoe
en dan denk ik aan
dingen.
Net zolang tot ik moet plassen.
- MAT Walgelijk.
- JAS Moeder klapte in haar handen
alsof ze een kraai uit de kersenboom joeg.
- MAT 'Een afgod is datgene waar je naartoe vlucht
voordat je naar God gaat.'

12.

JAS   Moeder heeft mijn beer in de was gedaan en aan de lijn gehangen.

Snel haal ik de knijpers uit beer zijn oren
en hou hem stevig vast tegen mijn borst.

Ik wieg hem even heen en weer
alsof ik hem uit het holst van de nacht heb gevestigd
uit het donkere meer.

Hij voelt zwaar en nat.

Ze hoort vader en moeder, ze hebben ruzie. Ze verstopt zich.

MOEDER   Als jij het kindje niet weg had willen laten halen...

VADER   Oh en nu is het mijn schuld.

MOEDER   Daarom heeft God ons onze zoon afgenomen.

VADER   We waren nog niet getrouwd.

MOEDER   We hadden al kunnen trouwen.

VADER   De mensen kunnen rekenen.

MOEDER   Ja, rekenen kunnen ze, de mensen.
Het is de tiende plaag.

VADER   Een plaag nog wel!

MOEDER   Ik weet het zeker.

VADER   We moeten verder met wat we nu hebben.

Moeder lacht.

MOEDER   Ik spring nog liever van de voersilo af.

VADER   Wat lach je?

MOEDER   Ik lach niet.

VADER   Een lach past niet.

MOEDER   Wat wel
wat wel
zeg me dan wat wel past.

VADER   Je vertelt niemand over het kindje.

MOEDER   Nee, wat moeten de burens wel niet denken.

VADER   Alleen God weet het.

MOEDER   Of de familie!
Nee!
Niemand mag het weten!

VADER Alleen God weet het.

MOEDER Oei.

VADER En die vergeeft wel duizendmaal.

MOEDER Als je de tel maar bijhoudt.

JAS De steken in mijn buik nemen weer toe.
Alsof mijn buik het speldenkussentje van oma is.

In Egypte braken de plagen uit omdat het volk naar de overkant wilde.
Hier breken ze uit omdat ik niet naar de overkant mag, maar er wel naar verlang.

Ik vraag me af of Hitler zijn moeder verteld zou hebben
wat hij van plan was geweest.

Ik heb niemand verteld
over dat ik heb gebeden om Dieuwertje te laten overleven.

Zou de tiende plaag door mij komen?

13.

Jas op haar kamer, met de emmer met padden.

MAT   Padden gaan na de winterslaap pas eten.
                              Als ze gepaard hebben.

JAS   Vader en moeder raken elkaar niet meer aan.

MAT   Dat betekent vast dat ze ook niet meer paren.

JAS   Daarom is moeders nekje zo dun.

MAT   Je moet ze weer aan het paren krijgen.

JAS   leuw.

MAT   Het is de enige manier.

JAS   Hoe krijg ik ze aan het paren?

MAT   Soms moet je duidelijk zijn.
                              Regels stellen.
                              Anders loopt iedereen over je heen.

Tegen de padden.

JAS   Morgen gaan jullie paren!

14.

JAS Bent u boos?

MOEDER Nee.

JAS Verdrietig?

MOEDER Nee.

JAS Blij?

MOEDER Gewoon.
Ik ben gewoon.

MAT Moeder is allesbehalve gewoon.

JAS Zelfs de omelet die ze nu maakt is allesbehalve gewoon.

MAT Helemaal uitgedroogd.

JAS Ze gebruikt ook geen roomboter meer.

MAT Of zout.

JAS Of peper.

Jas gaat dichterbij moeder staan.

MAT Wat doe je?

JAS Ik hoop dat ze me per ongeluk aanraakt.

Even maar.
Huid tegen huid, honger tegen honger.

Moeder raakt Jas niet aan.

JAS Vader heeft haar verplicht op de weegschaal te gaan staan.
Anders zou hij niet meegaan naar de kerk.

MAT En wat zou er zonder vader van God terecht moeten komen.

VADER Ze weegt nog geen anderhalf kalf.

MAT We weten allemaal hoe het afloopt met te lichte vaarskalveren.

JAS Te mager voor de slacht en te duur om aan te sterken.

MAT Spuitje.

JAS Moeder wordt steeds stiller.

MAT Spuitje!

JAS Ze krimpt.

MAT Spuitje!!!

JAS Anderhalf kalf.

MAT Van anderhalf kalf kunnen ongeveer tweeëntwintighonderd mensen eten.

JAS Dan zal het nog best lang duren
voor we moeder helemaal hebben opgepeuzeld.

MAT Bij de Boze Wolf knipten ze op een dag zijn buik open
en legden ze er keien voor in de plaats.

JAS Denk je dat ze er bij moeder een steen in hebben gelegd?

MAT Spuitje!

JAS Misschien dat ze daarom zo hard en koud is.

Moeder serveert het ei uit.

VADER Zit geen zout op.

OBBE En hij is verbrand aan de onderkant.

HANNA En er zitten krakertjes in.

MOEDER Jullie kiezen altijd zijn kant.

VADER Het is gewoon een vies ei.

MOEDER Ja.
Ik ben een slechte moeder.

JAS Het is een perfect ei moeder,
niet te zout en niet te flauw.

HANNA En in de schaal zit kalk.

Dat is gezond voor ons.

MOEDER Laat maar.
Ik ben de moeite niet waard.

Moeder af naar de kelder.

MAT Misschien maakt moeder voor de Joden in de kelder wel goede omeletten.

JAS Of ze knuffelt hen waardoor ze ons vergeet vast te houden.

15.

Tijdens de zondagse dienst.

- JAS   Tijdens de dienst hoop ik steeds vaker
dat er een oudje van de laatste bank niet goed wordt
en met ene luide bons dubbelklapt als een liedboek.

Er gaat dan altijd een golfje van ontreddering door de kerk heen.
- MAT   Ontreddering die meer verbindt dan alle woorden uit de bijbel.
- JAS   Datzelfde golfje dat ook steeds vaker door mij heen gaat.
- MAT   Sommige mensen verliezen God als ze zichzelf vinden,
sommige mensen verliezen God als ze zichzelf verliezen.

Ik denk dat jij bij die laatste groep gaat horen.
- JAS   Ik kwam hier altijd graag.
- MAT   Meer voor de koek erna dan voor Gods woord.
- JAS   Die koek krijgen we al lang niet meer.

Ik twijfel steeds meer
of ik God nog wel lief genoeg vind om met Hem af te spreken.
- MAT   Hij heeft ook wel wat beters te doen.

...
Gaan jullie nog naar mijn steen?
- JAS   Alleen op sterf- en verjaardagen gaan we naar de begraafplaats.
- MAT   Waar de dood naar coniferen ruikt.
- JAS   Moeder wrijft met een zakdoekje en wat spuug
de pasfoto op de steen schoon,
vader geeft met een gieter de planten rondom de steen water
- MAT   Door zijn zischeiding lijkt vader een beetje op Hitler.
- JAS   Obbe peutert aan een vochtblaar aan de binnenkant van zijn hand,
hij rolt het vlies van de blaar tussen duim en wijsvinger af.
- MAT   We vernieuwen onszelf constant.
- JAS   Alleen vader en moeder vernieuwen zich niet meer.

Ze blijven net als het Oude Testament
hun woorden, gedrag, patronen en rituelen maar herhalen.

Ook als wij, hun volgelingen,
steeds verder van hen af komen te staan.

Ik bid voor vader en moeder.

Dat moeder de voersilo uit haar koppige hoofd haalt
en het touw aan de zolderbalk niet opmerkt.

MAT Vaders wangen zijn nat.

JAS Misschien bidden we niet voor het gewas
maar voor de oogst van alle kinderen in het dorp
dat ze groot mogen worden en sterk
en dat vader nu inziet dat hij geen oog heeft voor zijn eigen akkers.

MAT Dat hij er zelfs een onder water heeft laten lopen.

JAS Naast voeding en kleding hebben we aandacht nodig
dat lijken ze steeds meer te vergeten.

MAT Bid maar voor aandacht.

JAS Ik bid voor de padden onder mijn bureau
voor de paringstijd en dat deze hopelijk overslaat op vader en moeder.

MAT Bid voor de Joden in de kelder.

JAS Doe ik.
Al vind ik het niet eerlijk dat zij wel cornflakes en knakworsten mogen.

Obbe stoot haar, in de kerkbanken, aan.

OBBE Wie lang bidt heeft veel zonden.

MAT Nu ziet zijn hele voorhoofd al blauw.

JAS Je hele voorhoofd ziet blauw.

OBBE Niet.

HANNA Net schimmel.

OBBE Hou je bek.

HANNA Van een bedorven beskuitbol.

JAS Je moet er niet zoveel aanzitten.

HANNA Moeder zegt dat je een moeilijke schedel hebt.

OBBE Ik heb geen moeilijke schedel.

JAS Nee
het is omdat we de druk op de hoofdhuid missen.

OBBE Wat?

JAS Omdat vader zijn hand niet meer op ons hoofd legt.

OBBE Wat kraam jij nou uit?

JAS Daarom moet jij je hoofd steeds even aanraken.
Om je te verzekeren van je bestaan.

OBBE

Sukkel.

Obbe slaat Jas.

Vader slaat Obbe.

VADER

Sssh!

17.

JAS

Mijn rode jas wordt steeds valer.

Bij de zoom begint hij te rafelen
ik hoop niet dat hij langzaam steeds korter wordt
tot ik helemaal tevoorschijn kom.

MAT

Nergens in huis hangt een foto van mij.

JAS

Ik probeer je gelaatstreken uit mijn hoofd te leren,
bang voor het moment dat ik andere jongens in mijn hoofd krijg
en jij daartussen verdwaalt.

Net zoals wij verdwalen.

We zijn de weg kwijt en er is niemand om het aan te vragen
alleen het lichtje in mijn stopcontact biedt wat troost.

MAT

Ben je eigenlijk te oud voor.

18.

JAS   Zonden maken vlekken als vliegenkak.

De heer heeft liever dat je eerlijk en rechtvaardig handelt
dan dat je een offer brengt.

Van offeren krijg je meer dan dat je geeft.

Zou Obbe daarom Tiesje gedood hebben
om jou terug te krijgen?

MAT   Daarvoor heb je een groter offer nodig.

Dat vier poten heeft
hangoren
en ruim honderd miljoen reukcellen.

JAS   Ik wil daar niet aan denken.

Hannah op.

HANNA   Ik heb bloed.

JAS   Dat krijg je als je je nagels te ver afbijt.

HANNA   Het doet geen pijn.

MAT   Jij hebt rouwrandjes.

JAS   Ik heb last van rouwrandjes.

HANNA   Die krijg je als je te vaak aan de dood denkt.

JAS   Weet je waar vader en moeder nu zijn?

Hanna haalt haar schouders op.

JAS   Misschien zijn ze al dood.

Zijn ze de macht over het stuur verloren.

Of ze zijn in de fik gevlogen.

MAT   Hoe zouden ze in de fik moeten vliegen?

JAS   Ze vergeten wel eens de waxinelichtjes uit te blazen

Hoe meer verschillende manieren we verzinnen
waarop vader en moeder kunnen eindigen
des te minder kans op verrassingen.

HANNA   Moeder houdt niet van verzinsels.
In verzinsels wordt het lijden te vaak weggelaten.

MAT   Van lijden kan je niet een dagje vrij nemen.

JAS   Wij verzinnen het lijden erbij.

Even stil.

HANNA Vermoord of kanker?

JAS Kanker.
Levend begraven of onder het ijs.

HANNA Onder het ijs.
Als twee ingevroren palingen.

JAS Van de voersilo gesprongen of verdronken?

HANNA Waarom zou je van de voersilo springen

JAS Dat doen mensen als ze te veel verdriet hebben,
dan laten ze zich vallen.

HANNA Ik vind het een stom idee.

JAS Het is een heel stom idee.
Ik gok op een hartaanval of een auto-ongeluk.
Moeder rijdt zo roekeloos.

HANNA Heeft vader dan een hart, denk je?

JAS Vast wel.

MAT Misschien heeft hij daar een gierput zitten.

JAS Hij is altijd gul met de collecte in de kerk.

HANNA Ken je het verhaal van Raponsje?

JAS Natuurlijk ken ik dat.

HANNA Zij werd op een dag uit de toren gered.
Jij hebt ook een redder nodig.
Iemand die je weghaalt uit dit belachelijke dorp,
van vader, van moeder, van Obbe,
van onszelf.

JAS Dat is een goed plan.

HANNA En om jou uit je jas te krijgen.

JAS Maar kunnen we niet samen gaan?

HANNA De overkant is net als de slijterij in het dorp.
Daar kom je ook niet binnen als je niet oud genoeg lijkt.
Het moet wel een man zijn.
Redders zijn altijd mannen.

JAS En God dan?
Hij is toch ook een redder.

19.

Zacht geplof van de padden. Ze haalt de emmer met padden tevoorschijn.

JAS   Ik weet niet wat mijn plan is
                          behalve dan dat vader en moeder weer vrolijk zullen worden
                          en op een dag weer gaan paren,
                          zodat moeder weer gaat eten
                          en dat ze niet zullen sterven.

                          Als ik die missie heb volbracht
                          kan ik met een gerust hart naar de overkant.

                          Jullie zijn dunner geworden.
                          Bleker.

                          Jullie moeten wel eten.

zingt

                          dat zal lekker smaken
                          dat zal lekker smaken
                          eet maar op
                          eet maar op

MAT   Het helpt niet

JAS   Die domme beesten vertikken het te eten

MAT   Je moet het heft in eigen hand nemen.
                          Vader zet ook twee keer in het jaar een stier bij de koeien.
                          En Hitler besliste ook wat zijn volk moest doen.

JAS   Dan is het nu tijd om te gaan paren.

MAT   Jij weet toch helemaal niet hoe dat moet.

JAS   Gewoon.
                          Ik wrijf de ene met de onderbuik
                          over de rug van de andere heen.

MAT   Noem dat maar gewoon.

JAS   Was op SchoolTV.
                          Die padden bleven dagenlang op elkaar zitten.

MAT   Vader en moeder hebben geen dagenlang meer

JAS   Ze liggen als aansteekloten te wachten
                          tot iemand hen aansteekt
                          zodat ze ons warmte kunnen geven.

Tegen de padden.

                          Anders gaan jullie dood.
                          Willen jullie soms dood?

MAT

Als je die pad nog steviger vastgrijpt
knijp je hem tot prut.

JAS

Verandering heeft altijd tijd nodig.
De koeien vreten ook niet zomaar nieuw voer.

21.

In het zwembad.

JAS   In het zwembad hebben ze een wit zeil met gaten over het water gespannen.
Voor het wakzwemmen.
Aan de zijkanten hangen de duikers.
Paniek en onderkoeling zijn de grootste vijanden.
Om de nek van de duikers hangen priemen.
Voor het beeld: om het echter te maken.

Belle port haar in de zij.

BELLE   Eva heeft al tietjes.
JAS   Ik zie niks.
BELLE   Zij is de enige die apart doucht.
JAS   Ik denk dat dat komt door haar voetwratjes.
BELLE   Nee
                              tietjes.
JAS   Oké.
BELLE   Zouden wij ze ooit ook krijgen?
JAS   Die krijg je alleen als een jongen
                              langer dan tien minuten naar je kijkt.
BELLE   Wij worden toch bekeken?
JAS   Wij worden niet bekeken,
                              alleen gade geslagen,
                              dat is heel iets anders.
BELLE   Dan moeten we zorgen dat ze ons zien.
                              Kom je?

Belle staat op en gaat naar het zwembad.

JAS   Ja.
                              Dalijk.

Belles badpak zit aan haar lichaam gekleefd
ik kan het streepje tussen haar dunne benen zien.

Ik ben ervan overtuigd dat het water zal gaan bruisen
en er binnen de kortste keren een sopkraag op gaat staan.

Dat kan niet anders met dat stuk groene zeep in me.

Iedereen zal naar me wijzen
en dan moet ik wel vertellen wat er in mij dwars begint te zitten.

We leren om mensen uit een wak te redden,
maar boven water weten we niet hoe we iemand op het droge moeten houden.

Paniek is geen vijand maar een waarschuwing.
Dan blijft er nog maar één vijand over.

Ik zie Matthies voor me.
Het klappen van zijn Noren.
Het borrelen van luchtbelllen onder het ijs.

Ze heeft een beginnende paniekaanval.

Ze begint op haar buik zwembewegingen te maken op het bankje.

Algauw doen haar armen niet meer mee, beweegt ze enkel haar heupen op en neer.

JAS   Niet onderkoeling maar fantasie is de vijand.

Ik wil nu niet gered worden, ik wil zinken.

Hanna heeft gelijk.

Ik moet weg uit dit dorp.

Weg van de blaarkoppen.

Weg van de dood.

Weg van dit oorspronkelijk bestaan.

22.

JAS Boudewijn de Groot.

HANNA Boudewijn de Groot?

JAS Voor het plan.
Voor de overkant.

HANNA Is het tijd?

JAS Het wordt tijd.

HANNA Boudewijn de Groot.

JAS Wie zo mooi over de liefde kan zingen, kan ook iemand redden.
Ik heb ook een verdronken vlinder in mij.

HANNA Ik zou meester Herbert kiezen.

JAS Meester Herbert?

HANNA Waarom Boudewijn?

JAS Waarom meester Herbert?

HANNA Omdat ik van hem hou.

JAS Ik hou ook van Boudewijn de Groot.
Misschien omdat hij een beetje lijkt op vader.

HANNA Vader kan niet zo mooi zingen.

JAS Nee.

HANNA Je moet wel weten waar hij woont.
Dat is de voorwaarde.

JAS Aan de overkant van de brug.

HANNA Meester Herbert woont achter de snoepwinkel.

JAS Eerst verlangen we naar snoep
dan naar de liefde,
dat is een logische volgorde.

De overkant stikt van de redders
en vader en moeder durven er niet te komen.

HANNA Wil jij met Boudewijn kussen?

JAS Kussen is meer iets voor oude mensen
die doen dat als ze geen woorden meer kunnen vinden,
dan snoeren ze elkaars lippen.

HANNA Ik heb een idee
ik ben zo terug.

Hanna af en even later terug met vaders zondagse pak.

Die trekt ze over haar nachtpajon aan.

Met een zwarte markeerstift tekent ze een snorretje boven op haar bovenlip.

Nu lijkt ze een beetje op Hitler.

JAS   Wat moet je daar nu mee?

HANNA   Nu moet je op je rug gaan liggen,
anders lukt het niet.

Jas gaat op haar rug liggen.

HANNA   Ik kom uit de stad en ik ben een man.

JAS   Ik kom uit het dorp en ik ben een vrouw.

HANNA   En u zocht een man?

JAS   Ik zoek een man die mij redt uit dit belachelijke dorp.

Iemand die heel sterk is.
En knap.
En lief.

HANNA   Nou mevrouwtje,
dan bent u aan het goede adres.

Zoenen?

Hanna drukt haar lippen op de lippen van Jas.

HANNA   Voel jij dat ook?

JAS   Wat bedoelt u, meneer?

HANNA   In je buik en tussen je benen?

JAS   Nee,
ik voel alleen uw snor.

Hij kriebelt een beetje.

Ze lachen.

HANNA   Jij smaakt naar metaal.

JAS   Jij naar natte liga.

HANNA   Jakkas!

JAS   Nu gaat niemand van ons nog gered worden.

Korte stilte.

JAS   Denk je dat wij iets verkeerd hebben gedaan?

HANNA   Hoe bedoel je?

JAS

Nou
gewoon
dat wij de reden zijn van hoe het nu met vader en moeder gaat
dat het door ons komt dat Matthies dood is, en Tiesje.

Hanna denkt na.

HANNA

Alles wat een reden heeft komt uiteindelijk weer goed.

JAS

Je zegt vaak wijze dingen,
maar volgens mij snap je er zelf geen biet van.

Denk jij dat het goed komt?

HANNA

Aan de overkant komt alles goed.

23.

MAT Misschien zou het helpen als je vader en moeder kopje-onder duwt,
als je ze opnieuw doopt.

JAS In de naam van de Vader, De Zoon en de Heilige Geest.

MAT Zodat ze opnieuw vorm krijgen en langer houdbaar zijn.

JAS De huid rondom moeders ogen is gelig.

MAT Ze begint steeds meer op het peertje boven de eettafel te lijken.

JAS Net als de schakelaar gaat ze constant van licht naar donker.

MAT Misschien is het zelfs rustiger als ze kopje-onder blijven.

JAS Ik wil niet dat Obbe dan voor ons gaat zorgen
dan komt er nog minder van ons terecht en we zijn al zo weinig.

MAT Het kan zijn dat moeder op een dag naar de kelder vertrekt.
Dat ze jullie in de steek laat voor de Joden die daar wonen.

JAS Dat ze die leuker vindt.

MAT Is geen gekke gedachte.

JAS Hoe gaat het in de kelder?

MOEDER Wat bedoel je?

MAT Die gaat haar uitvalsbasis niet zomaar prijsgeven.

JAS Moeder wil vast niet dat we door elkaar komen
al hebben wij geen ster op onze jas
en zijn we blond en dus gemakkelijk te herkennen.

MAT Misschien bereidt ze zich voor om weg te gaan.

JAS Misschien draagt ze daarom ook haar bril niet meer,
blijven wij steeds meer op afstand.

MOEDER Wat bedoel je?

JAS Niets,
maar het is niet jouw schuld,
ook niet van de steen in je buik.

MOEDER Zit niet zo te kletsen.
En niet met je vinger in je neus.
Wil je weer wormen?

Moeder grijpt Jas stevig bij de arm, geïrriteerd.

MOEDER Waar hebben we dit alles aan te danken?

Ze laat voorzichtiger los dan dat ze haar heeft vastgepakt.

MAT   Het zou best kunnen dat als je vertrekt,
                             dat de steen in moeders buik dan vanzelf minder zwaar wordt.

Vader komt binnen.

VADER   Waarom is er geen koffie?

MOEDER   Omdat je weg was.

VADER   Ik ben er toch.
                             Het is al ver na vieren.

MOEDER   Dan moet je het zelf zetten.

VADER   Weet je wat ik zelf moet zetten?
                             Het respect hier!

Vader beent af.

Moeder zucht en gaat koffie zetten.

25.

In de konijnenschuur. Jas en Belle spelen met konijn Dieuwertje.

- JAS Wil je een piemel zien
- BELLE Dat is je pink
- JAS Het is nu geen goede dag voor piemels.
- BELLE Wanneer is het dan een goede dag?
- JAS Goede dagen zijn zeldzaam hier op het platteland.
- BELLE Je zit gewoon alles te liegen hè.
- JAS Verzinnen is geen liegen.
- BELLE Tom heeft tijdens biologie zeker tien minuten naar me gekeken, dus er kunnen nu ieder moment tietjes onder mijn shirt groeien.
- JAS Zo snel gaat dat toch niet.
- BELLE Kijk maar.
- Ze kijkt.*
- JAS Ik weet niet hoor.
Zijn dat tietjes?
- BELLE Jawel kijk mijn tepels zijn al gezwollen.
- JAS Als jij het zegt.
- BELLE Je bent gewoon jaloers.
- JAS Niet.
- BELLE Nu jij.
- JAS Bij mij groeien ze in het donker, net als tuinkers.
Dat mag je niet zomaar verstoren,
dan kakken ze in en worden ze slap.
- BELLE Je hebt gewoon nog niks.
- JAS Ik heb ook geen verlangen naar tietjes.
- Obbe komt binnen.*
- OBBE Wat zijn jullie aan het doen?
- JAS Niets ga weg.
- OBBE Als je meedoet aan mijn missie
verklap ik je de cheatcode voor *The Sims*.
- BELLE Wat kan je daar dan mee.
- OBBE Dan kan je de poppetjes met elkaar laten tongen.

JAS Het is toch niet iets met de dood?

OBBE Hoezo.

JAS Ik weet niet of ik sterk genoeg ben om de dood nu te ontmoeten.

OBBE We lopen altijd het risico hem te ontmoeten.

JAS Snap jij waarom we niet over Matthies mogen praten?

Obbe haalt zijn schouders op.

JAS Mag Belle ook meedoen?

OBBE Als je maar niet gaat janken.

BELLE Ik jank nooit.

OBBE Oké geef eens.

JAS Dieuwertje?
Nee.

OBBE Doe niet zo flauw ik doe niks.

JAS Je mag hem geen pijn doen.

OBBE Willen jullie ze zien seksen?

BELLE Wie?

OBBE Met het dwergkonijn.

JAS Vader zegt dat je een groot konijn
nooit een klein konijn moet laten dekken.

OBBE Vader is ook twee koppen groter dan moeder.
Die heeft het ook overleefd.

Obbe zet de konijnen bij elkaar.

BELLE Kan je zijn piemeltje zien?

JAS Wat beweegt hij driftig.

OBBE Dat kleintje is echt bang,
dat kan je gewoon in haar ogen zien hè.

JAS Net als bij je hamster.

BELLE Zijn ze nu al klaar?

OBBE Seksen duurt altijd heel kort.

JAS Hoe weet jij dat?

BELLE Waarom beweegt het kleine konijntje niet meer?

OBBE Oh.

Die is dood.

JAS Daar heb ik niks van gemerkt
geen stuiptrekkingen of pijn ofzo
helemaal geen glimp van de dood.

BELLE Wat een stom spel.

OBBE Ga je nou janken?

BELLE Niet.

OBBE Jij bent hier te zacht voor.

JAS Als wrongel, waarvan je kaas maakt.

BELLE Helemaal niet.

JAS Dat is niet erg.
Wij zijn al verder in het proces.
Bij ons zit er al een kunststoflaagje omheen.
Wat is het wachtwoord nou?

OBBE Klapaucius.

JAS Obbe kijkt me aan.
We weten allebei dat we dit moeten herhalen
tot we de dood van Matthies begrijpen.
Al weten we niet hoe.

26.

- JAS Ik heb nog steeds niet gepoept.
- MAT Je moet het in je houden.
- JAS De padden blazen hun wangen bol,
alsof ze iets willen zeggen.
- MAT Knijp een van de wratten leeg om te zien wat er in zit.
- JAS Vanaf de paddentrek hebben ze niets meer gegeten.
- MAT Misschien zijn ze net als moeder in verzet.
- JAS Eigenlijk is mijn jas net zo goed een verzet.
Een rebellie tegen alle ziektes die worden genoemd
in de radioverzoekjes bij *De Muzikale Fruitmand*.

Ik word steeds banger voor alles wat je kunt krijgen.
- MAT Heb je weer in je broek gepist.
- JAS Niet.
- MAT Onder je bed liggen allemaal natte onderbroeken.
- JAS Moeder heeft voortdurend een verstopte neus
die ruikt de slipjes niet.
- MAT Toch handig dat ze zo verdrietig is.
- JAS Anders zou ze me vast te kakken zetten tijdens verjaardagen.
- MAT Kan gebeuren toch.
- JAS Alles kan gebeuren maar niets kan worden voorkomen.
- JAS EN MAT Het plan voor de dood en een redder, het offer en de overkant,
vader en moeder die niet meer op elkaar liggen,
Obbe die sneller uit zijn kleding groeit
dan dat moeder de waslabels uit haar hoofd kan leren,
en hoe niet alleen zijn lengte groeit maar ook zijn wreedheid,
de kriebelbeestjes in mijn buik waardoor ik op mijn knuffelbeer beweeg,
of de vraag waarom we geen pindakaas meer hebben met stukjes noot,
of waarom vaders arm een hefboom is geworden:
- JAS hij valt op je of je nu wel of niet op je beurt wacht.
- JAS EN MAT De Joden in de kelder.
- JAS Waar niemand over praat,
net als niet over jou.
- MAT De padden.
- JAS Weet je wat het is, lieve padden?

Heel de winter denken we dat jullie verdwenen zijn
 maar jullie zitten gewoon in de aarde onder onze voeten.

JAS EN MAT   Wij mensen zijn altijd zichtbaar
 ook als we onzichtbaar willen zijn.

JAS   Verder kunnen wij alles wat jullie ook kunnen:
 zwemmen, springen, graven,
 maar die dingen vinden wij niet zo belangrijk,
 want we willen vooral de dingen die we niet kunnen.

Maar misschien wel het belangrijkste verschil tussen jullie en mij
 is dat jullie geen vader en moeder meer hebben.

Hoe doen jullie dat toch?

JAS EN MAT   Zeiden ze op een keer:
 dag bollewangenjong, je kan het nu zonder ons af, wij gaan verder.

MAT   Is het zo gegaan?

JAS   Deed het pijn?
 Doet het nog steeds pijn?

JAS EN MAT   Ik mis vader en moeder vaak terwijl ik ze iedere dag zie.

MAT   Misschien is het net zoals bij de dingen die we willen die we niet kunnen;
 we missen alles wat we niet hebben,
 vader en moeder zijn er wel, en ook weer niet.

JAS   Het ergste is de eindeloze stilte.

Zodra de televisie uit is
 hoor je alleen nog de koekoeksklok aan de muur tikken,
 alsof de tijd een tentharing is die steeds verder de aarde in verdwijnt.

JAS EN MAT   Tot het helemaal donker is.
 Zo donker als het graf.

Beloof dat dit echt onder ons blijft, lieve padden,
 maar soms zou ik zelfs andere ouders willen,
 begrijpen jullie dat?

MAT   Ouders die alle spoken van onder je bed jagen,
 uit je hoofd,
 die je zien als ze tegen je praten –

JAS   al vind ik het doodeng om mensen aan te kijken.

JAS EN MAT   Ik weet dat ik misschien teveel vraag
 maar als jullie de paartijd inzetten
 dan belanden vader en moeder daar ook vast in.

JAS   Soms moet iemand het goede voorbeeld geven
 zoals ik het goede voorbeeld voor Hanna moet zijn.

MAT

Al werkt het andersom beter.

JAS

Volgens Belle bestaan er vier honken.
Zoenen, friemelen, nog meer friemelen, paren.

Ik kan er niet over meepraten,
ik ben nog niet eens aan slag geweest.

Al begrijp ik wel dat je rustig moet beginnen.

JAS EN MAT

We hebben alleen nog maar weinig tijd.

Zo liet moeder gisteren zelfs het roggebrood met kaas weg
en vader dreigt constant met zijn vertrek.

Jullie moeten ook weten dat ze nooit kussen.
Nooit.

Kijk,
ik weet niet wat liefde is,
maar wel dat het je zichtbaar maakt.

Maar eerlijk gezegd, zeer gewaardeerde padden,
denk ik dat we ons ingegraven hebben,
ook al is het zomer.

We zitten diep in de modder en niemand die ons er nog uit haalt

Hebben jullie eigenlijk een God?

Een God die vergeeft of een God die onthoudt?

Ik weet niet meer wat voor God wij hebben.

Misschien heeft Hij zich ook ingegraven.

28.

MAT Niet op de halve tegels stappen.

JAS Nee.

MAT Anders word je doodziek en ga je aan de schijterij of kotsen.

JAS De schuif van de voersilo is open.

MAT Kijk uit voor de ratten
die vreten dwars door je schoenzolen heen.

OBBE Jij moet de stal uit.

JAS Waarom moeten de koeien naar binnen?

OBBE Ga weg.

MAT Waarom?

JAS Moeder zit gewoon te wachten,
ze is niet boos
en ze heeft ook nog niet gevraagd of we van haar houden,
dus ze heeft ook nog niet aan ons antwoord kunnen twijfelen.

OBBE Je luistert niet.

JAS Vader!

Je boterham ligt klaar!

VADER Jij moet de stal uit.

OBBE Dat zei ik ook al.

VADER Nu.

MAT Waarom?

JAS Waarom?

VADER Luisteren.

JAS Maar –

VADER Luisteren!
Nu!
Doe de deur dicht!

Obbe doet de deur met een klap dicht.

JAS Waarom mag ik niet weten wat er aan de hand is?

MAT Laat die verdomde stal maar instorten.

OBBE Weet jij dat dan niet?
JAS Ik ken alleen maar piemels.
OBBE Je hebt er zelf één.
Een kut.
JAS Hoe ziet die eruit?
OBBE Als een puddingbroodje.
JAS Een puddingbroodje?
OBBE Met room erin.

Van beneden schreeuwt vader. Ze schrikken.

OBBE Hij schreeuwt steeds vaker.
JAS Wat is MKZ?
OBBE Alle koeien moeten dood.
De hele veestapel.
JAS Maar waarom dan?
OBBE Omdat ze ziek zijn.
JAS Is het besmettelijk?
OBBE Ik zou goed uitkijken
waar je wel en niet ademhaalt.
Wil je weten hoe ze de koeien vermoorden?

Obbe zet zijn wijsvinger tegen haar slaap, maakt een schietgeluid, trekt dan Jas' jaskoordjes naar elkaar toe waardoor haar keel dicht wordt geknepen. Jas rukt zich los.

JAS Je bent gek!
OBBE We worden allemaal gek.
Jij ook.

32.

MAT

Kraaien op het erf.
Voortekenen van een sterfgeval.

JAS

Wie denk je dat het eerst aan de beurt is,
moeder of ik?

MAT

De koeien.

JAS

Het gaat niet goed met de padden.
Hun huid wordt steeds droger.

MAT

Ze zijn flets.

JAS

Misschien zijn ze aan het bidden.

33.

JAS Ik hou steeds vaker mijn adem in
om geen ziektekiemen binnen te krijgen.

MAT En om dichterbij mij te komen?

JAS Ik word steeds banger,
voor alles wat me onverhoeds in de avond aanvalt:
van een mug tot aan God.

Ik wil niet dat moeder verdrietig is door mij.

Straks haalt ze het keukentrapje tevoorschijn,
vindt ze het touw in de schuur.

MAT Dan hoeft ze alleen nog het trapje met haar voet een zetje te geven.

JAS Moeder laat steeds vaker de welterustenkus op onze monden weg
bij het naar bed brengen

soms fluister ik tegen mezelf:
slaap zacht, lieve hoofdpersoon.

MAT Misschien wil moeder troost.

JAS Ik weet niet hoe ik moet troosten.

Moeder zingt.

MOEDER *Hoger dan de blauwe luchten
en de sterretjes van goud,
woont de vader in de Hemel
die van Matthies, Obbe, Jas en Hanna houdt.*

Moeder haalt een pakketje gewikkeld in zilverfolie uit haar zak.

MOEDER Het spijt me.

JAS Waarvoor?

MOEDER Voor dat ik zei dat je van een andere planeet kwam,
voor de schrik, voor de...

ik weet het niet.

JAS Geef niet.

MOEDER Komt door de koeien.

Jas pakt het pakketje aan, het is beschuitbol met pitjeskaas.

MOEDER Je bent zo anders
met die rare jas van je.

JAS Het is zo donker hier.

MOEDER Donker waar dan?

MAT Een dubbele knoop onder het strottenhoofd.
Zo.
Ja.

Matthies haalt het touw aan.

MAT Hoe voelt het, om het leven uit je weg te voelen glijden?

HANNA Vaders hele bestaan wordt hem in één keer afgenomen.
Zo moet dat voor hem voelen.

Tiesjes dood maar dan keer het aantal koeien.

JAS Dit is weer een van de plagen uit Exodus,
het kan niet anders.

Alleen komen ze gehusseld bij ons.

HANNA Hoe bedoel je?

JAS Nou,

JAS EN MAT jij hebt een bloedneus gehad waardoor water in bloed veranderde,
we hebben de paddentrek gehad, luizen op school,
de dood van de eerstgeborene, steekvliegen rondom de mesthoop,
een platgetrapte sprinkhaan onder Obbes laars,
zweren op mijn tong van het gebakken ei, en hagelbuien.

HANNA Denk je dat daarom nu de veepest komt?

JAS EN MAT Daarna staat ons er nog maar één te wachten
en dat is de ergste: de totale donkerte,
de dag voor eeuwig gehuld in vaders zondagse overjas.

HANNA Je moet jezelf buutvrij krijgen.

JAS Precies.

HANNA Wanneer ga je naar de overkant?

JAS Jij weet weinig van wachten,
alles wat je wil moet nu.

Ik ben bedachtzamer.
Daardoor gaan er ook veel dingen aan me voorbij.
Omdat dingen soms ook ongeduldig kunnen zijn.

HANNA Je praat zo mooi,
maar er komt weinig van terecht.

MAT Dat zal beter worden.

JAS Dat zal beter worden.

Ze gaan liggen. Zwijgen.

35.

VEEARTS Ze hebben allemaal koorts.
Sommigen zelfs tweeënveertig graden.

JAS Kinderen worden toch ook weer beter als ze koorts hebben?

VEEARTS Het is te besmettelijk
en je mag geen vlees of melk meer verkopen.
Je maakt dus alleen maar verlies.

De veearts keert een voeremmer om en gaat erop zitten. Jas torent staand boven hem uit.

VEEARTS Het is een trieste zaak.

Hij zucht.

Stilte.

VEEARTS Zit je jas fijn?

JAS Ja,
heel fijn.

VEEARTS Niet te warm?

JAS Niet te warm.

VEEARTS Word je ermee gepest?

MAT Ja.

De veearts glimlacht.

VEEARTS Mis je je broer?

De veearts legt zijn hand om Jas' kuit, knijpt er zachtjes in.

Hij wrijft zijn hand zachtjes heen en weer waardoor de huid onder de stof warm wordt.

MAT Ja.

JAS Ja,
ik mis hem.

Stilte.

JAS Maar het gaat zo goed met me dat ik van geluk mag spreken
en de Heere eer
tot de knieën van mijn spijkerbroek vervangen worden
door stofplaatjes van tekenfiguurtjes.

De veearts lacht.

VEEARTS Weet je dat jij het mooiste meisje bent
dat ik ooit heb gezien?

Gekke gespannen stilte, verwarring.

Vlak voor hij naar buiten stapt geeft hij Jas een knipoog.

36.

OBBE Je moet je broek laten zakken Hanna.

JAS Waarom?

OBBE Omdat het van levensbelang is.

JAS Heeft vader meer slipjes nodig voor bij de koeien?

OBBE Ik weet iets leuks.

HANNA Niet weer met de dood?

OBBE Nee.
Niets met de dood.
Het is een spelletje.

HANNA Ik hou van spelletjes.

OBBE Dan moet je je onderbroek uitdoen en op bed gaan liggen.

Hanna doet het.

JAS Dat ziet er toch niet uit als een puddingbroodje?

HANNA Meer als een naaktslak.

OBBE Nu je ogen dichtdoen en je benen uit elkaar.

JAS Je spiekt.

HANNA Niet.

JAS Ik zag je wimpers trillen.

HANNA Komt door de tocht.

Obbe pakt een blikje cola, schudt het heen en weer.

Dan houdt hij het blikje tussen Hanna's benen en trekt het lipje eraf.

Hanna slaakt een kreet.

JAS Deed dat pijn?

HANNA Nee,
fijn juist.

JAS Vader en moeder houden niet van jou.

Hanna begint te huilen.

JAS Grapje, grapje, ik meen het niet zo.

OBBE We zullen steeds meer offers moeten brengen.

JAS Was dit een offer?

OBBE Natuurlijk was dit een offer.

JAS

We moeten voorzichtig met Hanna zijn.

OBBE

Jij moet je niet zo druk maken.

Jij bent ook altijd zo bang voor het donker
maar kijk
het wordt altijd weer licht.

37.

Dit is de scène van de slachting, destructie, chaos en lijden.

- JAS EN MAT De eerste koeien vallen dood neer op de roosters.
Hun logge lichamen worden aan hun achterpoten
over de grond gesleept naar de grijpmachine,
die ze oppakt en boven de vrachtwagen loslaat.
- Runderen zakken door de poten, glijden uit en klappen tegen de blokjesvloer.
- Sommige kalveren gaan nog levend de kadaverwagen in.
- Gejammer en gebonk tegen de wanden.
- Andere krijgen een schietmasker
waarbij een pin door het voorhoofd wordt geschoten.
- Ze zakken door hun poten en zijn weg,
worden als lege pakken melk opgevouwen
en in de container gegooid.
- Zwaargewonde kalfjes liggen te sterven op het beton
terwijl hun nog levende moeders
met blaren in de bek, knarsende tanden
ze wanhopig trachten af te likken,
- twee mannen sleuren een koortsig rund mee
schuren de zweren op haar uier open,
- een aangroeiende lijkstapel van afgemaakte dieren
neuzen bedekt met dikke korsten, etterende spenen,
- buiten fikt een protestvuur van oud riet
scherpe rook bijt in mijn ogen
maar weet de geur niet te verdrijven
van ijzer zweet pus stront rot -
- JAS Vader schreeuwt.
- JAS EN MAT Het verdriet spat uit vader
zoals de gier en het bloed uit de dode koeien
dat zich vermengt met de melk uit de koeltank.
- JAS Obbe heeft het jongste kalfje
voor aan het erf opgehangen
uit protest
zijn tong uit de bek.
- Vader heeft een riek in zijn hand
die hij woedend uitsteekt naar de mannen.
- VADER Gij zult niet doden!

JAS EN MAT Er liggen afgebroken staarten op de roosters.
Hoorns.
Halve hoeven.

OBBE Moordenaars!
Hitler!

JAS EN MAT De stank van de dood zet zich vast in mijn strottenhoofd.

In verlies vinden we onszelf en wie we zijn:
kwetsbare wezens als uitgekledede spreeuwenjongen,
die naakt uit hun nest vallen
en hopen dat ze weer opgepikt worden.

Ik huil om de koeien
ik huil om de drie koningen
uit medelijden
en vervolgens om het belachelijke,
zelf gehuld in een jas van angst.

Koeien vliegen tegen de muren.
Kogels worden in koppen geschoten.
Een van de mannen in witte pakken staat bij de staldeur een roze koek te eten.

Ik wil schreeuwen
de mannen in hun maag stompen
hun mondkapjes voor hun ogen binden
zodat ze de koeien niet meer zien,
enkel de duisternis van hun daden,
en dat die daden zwart en plakkerig aan ze zullen blijven kleven.

Vader laat de riek vallen
heft zijn hoofd op naar de nok van de stal

JAS heel even hoop ik dat vader naar me toe komt
en me stevig tegen zich aan trekt
zodat ik mezelf kan verliezen in het verlangen hem stevig beet te pakken

JAS EN MAT maar het enige waar ik me nu in kan verliezen
is het verlies zelf.

Konden we onze lichamen maar van onszelf ontdoen
vrij van de smet die op ons ligt.

38.

Obbe duwt zijn mond tegen Jas' oor.

OBBE God-ver-dom-me.

JAS Obbe wordt steeds meer een obstakel.

OBBE Je hebt het wachtwoord voor *The Sims* gebruikt.

JAS Eén keertje maar.

OBBE Je had eerst toestemming moeten vragen aan mij,
godverdomme.

Waar is dat rotkonijn?

Jas draait zich op haar buik en trekt de band van haar pyjamabroek en onderbroek naar beneden, zodat haar billen ontbloot worden.

OBBE Wat doe je?

JAS Je moet je vinger in mijn poepgaatje duwen.

OBBE Dat is toch vies?

JAS Doet vader ook.

Dan maak je alvast een doorgang.

Obbe rolt zijn mouwen op, duwt Jas' billen voorzichtig uiteen, weifelt.

JAS Er hoort eigenlijk groene zeep bij.
Van Sunlight.

OBBE En vader doet dit ook?

JAS Hij vergeet het steeds vaker.
Iemand moet de taak van hem overnemen.
Zodat ik niet naar de dokter hoef.
Of geruimd word.

OBBE O wee als je een scheet laat.

Obbe twijfelt.

OBBE Weet je hoe oud palingen kunnen worden?

JAS Nee.

OBBE Ze kunnen achtentachtig worden
en ze hebben drie vijanden:
de aalscholver, zwemblaaswormen en vissers.

41.

VADER Heb je al gepoept?

JAS Een beetje.

MAT Nietes.

JAS Klein beetje.

MAT Het enige wat uit je is gekomen is waterdun als chocolademelk.

VADER Wat is een beetje?

MAT Het gaat vader om een echte drol, waar je je best voor moet doen.

JAS Niet echt.

VADER Als je nu niet gaat poepen moeten ze een gat in je buik maken en loopt je stront zo in een zakje.

Wil je dat?

MAT Zeg dat Obbe je helpt.

JAS Nee.

MAT Met de zeep.

JAS Nee.

MAT Dat het allemaal goed komt.

JAS Je moet een mens niet zomaar overbodig maken, daar gaat hij van roesten.

VADER Je houdt het expres op hè.

JAS Nee.

VADER Zelfs honden schijten Mond open.

JAS Wat is dat?

VADER Olijfolie.

Vader knijpt Jas' neus dicht, zet de tuit van de fles tussen haar lippen en schenkt de olie naar binnen.

Jas begint te proesten

VADER Zo, dat moet genoeg zijn.

MAT Niet overgeven.
Niet overgeven, dan ga je dood.

JAS

Ik wou dat ik wist wat mijn plek was
van waaruit ik mijn verhaal verder moet leven
of dat hier is of aan de overkant:
het beloofde land.

42.

MAT   Je mag niks laten merken,
anders maakt Obbe je konijn dood.

JAS   In de avond is hier alles koud,
het erf
het stilzwijgen tussen vader en moeder

JAS EN MAT   onze harten

MAT   de huzarenslaatjes op brood.

JAS   Mijn poepgaatje voelt branderig,
ik voel Obbes vinger.

MAT   Je had het toch zeker ook zelf gewild?

JAS   Ik moest hem iets geven.
Tevreden stellen.
Net als vader.

Stieren hou je ook rustig door als koe je billen te tonen.

43.

Jas fantaseert over de veearts.

JAS De veearts legt de stethoscoop op mijn blote borstkas
legt het metaal tegen zijn oor.

VEEARTS *In Jas' fantasie*
Ik denk dat ze een verscheurd hart heeft.
Misschien moet ze naar zee, daar is de lucht schoner,
al dat gieren gaat in je kleren zitten,
zo raakt het hart sneller geïnfecteerd.

JAS ik laat hem mij begrijpen door enkel in en uit te ademen.

Ik zeg dat het overal pijn doet
en wijs naar plekken waar nog niemand is geweest.

JAS EN MAT Ik zie het voor me dat hij een stanleymes uit zijn broekzak haalt
en me dan roetsj roetsj open rijt
en dat er uit mij dan een groot meisje gekropen komt
dat vrij is van haar angsten.

De realiteit dringt tot Jas door.

HANNA Hallo!
Hallo, aarde aan Jas!

JAS Wat?

HANNA Geef de jus eens door.

Jas weer in de realiteit.

VEEARTS De MKZ drukt op alle boeren in het dorp.

De meesten willen er niet over praten,
maar dat zijn de gevaarlijksten,
die leggen zonder dat je er erg in hebt het loodje.

MAT Die gooien een touw over de hanenbalken,
of springen van de voersilo

VEEARTS Dat snap je toch niet,
je hebt altijd nog de kinderen.

De veearts knipoogt naar Jas.

JAS De veearts heeft een mooie tong.

JAS EN MAT Donkerrood.

Ik stel me voor hoe hij met zijn tong mijn tong zal raken
en de kriebelbeestjes in mijn onderbuik rustig krijgt.

VEEARTS *tegen Jas*
Ik vind je jas prachtig staan.

JAS EN MAT   Misschien dat het gered worden niet lang meer zal duren.

VEEARTS   Hoe oud ben je?

JAS   Twaalf.

VEEARTS   Dan ben je bijna compleet.

JAS   Al lijkt ik juist meer en meer uit elkaar te vallen.

VEEARTS   Ik snap niet dat je nog geen vriendje hebt.

                                      Als ik zo oud was als jij
                                      dan had ik het wel geweten.

VADER   Morgen kans op regen.

De veearts knipoogt naar Jas of geeft haar een aai.

44.

Mat graaft een gat.

- MAT In het weiland achter de dekstal
- JAS de zaadschuur
- MAT getver
- JAS is toch?
- JAS EN MAT vlak naast de plek waar Tiesje is begraven
graaf ik een gat.
- JAS Ik voel de steken in mijn buik steeds heviger worden..
- MAT Nog even wachten,
je mag bijna.

Als het gat diep genoeg is.
- JAS Ik maak de koordjes van mijn pyjamabroek los
ga gehurkt boven het gat hangen.
- JAS EN MAT “U moet bij uw uitrusting ook een schepje hebben,
en het moet zó zijn dat u daarmee een gat graaft
wanneer u buiten het kamp gaat zitten.

Daarna moet u zich omkeren en uw uitwerpselen bedekken.”
- JAS Ik voel druk op mijn poepgaatje.
- MAT Door de olijfolie.
- JAS Ik wil dat er een bruine sliert dampend uit mijn anus komt
en die dan zo als een enorme worm de grond in gaat.
- MAT Kom, pers.
- JAS Ik pers.
- MAT Je kan het.
- JAS Ik pers.
- MAT Als je niet alles eruit krijgt ontplof je op een dag.
- JAS Dan ben ik nog verder van huis.
- MAT Er komen alleen wat keutels uit.
Ze lijken op die van Dieuwertje.
- JAS Volgens oma is poep die lijkt op een vettig kalfssaucijsje het gezondst.
- MAT Jouw poep lijkt meer een soort mini-pasteitjes.
- JAS Het stinkt wel.
Erger dan een stal vol schijtende koeien.

MAT Straks vriest je poepgaatje dicht.

JAS Zie jij ergens bladeren?

MAT Heb je geen zakdoekjes meegenomen?

JAS Ik doe wel zonder mijn billen af te vegen.

Jas trekt de broek en onderbroek weer op.

MAT Nu moet je je omkeren en de uitwerpselen bedekken.

JAS Ik prik er een takje in
zodat ik onthoud waar ik een stukje van mezelf ben verloren.

JAS EN MAT Even voel ik me groot.

45.

MOEDER Van mij hoeft het niet meer.

Als er morgen een auto over mij heen rijdt
en mij zo plat maakt als een doodgereden egel
zou ik daar vrede mee hebben.

OBBE Ga dan toch lekker dood.

JAS Obbe!
Dadelijk breekt ze.

OBBE Zie jij hier iemand breken?
Het enige wat hier breekt zijn wij.

Godverdomme!

Vader komt aangestormd vanuit de woonkamer, hij drukt Obbe tegen de keukenvloer, houdt zijn armen bij elkaar op zijn rug.

OBBE Doe het dan,
maak jezelf dan dood,
anders vermoord ik jullie allemaal!

VADER Gij zult den naam des Heeren uws Gods niet ijdelijk gebruiken;
want de Heere zal niet onschuldig houden,
die Zijn naam ijdelijk gebruikt!

MOEDER Zie je wel
ik ben een slechte moeder
ik kan er beter niet meer zijn.

JAS U bent de beste moeder.

MAT Ze hoort aan je stem dat je liegt.
Net zo leeg en hol als de koeienstallen.
Er zit geen leven meer in.

VADER Jullie maken ons gek, knettergek!

MAT Conflicten moet je meteen in de kiem smoren.

JAS Zijn wij hier de kiem?

MAT Nee, ouders leven voort in hun kinderen.

JAS De gekte leeft voort in ons.

Wilt u echt dood?

MOEDER Ja.
Maar trek het je maar niet aan.
Ik ben een moeder van likmevestje.

Moeder af.

Jas steekt hand uit naar Obbe, die slaat de hand weg.

OBBE

Schijtluis.

Obbe af.

46.

In de schuur.

MAT   Ik wil geen verdriet
                                          ik wil actie
                                          iets wat de dagen doorprijkt.

                                          Ga eens op Dirk liggen.

JAS   Ga eens op Dirk liggen.

Belle klimt op de fantoomkoe. Jas gaat in het zwarte leren stoeltje onder haar zitten.

MAT   En dan nu met je heupen bewegen.

JAS   En dan nu met je heupen bewegen
                                          alsof je paardrijdt.

Ze doet het.

JAS EN MAT   Sneller.

Dirk IV begint te piepen. Na een paar minuten stopt ze.

BELLE   Dit is saai
                                          en ik ben moe.

MAT   Doe alsof de koe een jongen is.

JAS   Ik weet iets spannends.

BELLE   Dat zeg je altijd maar dit is oerstom.

JAS   Wacht nou maar.
                                          Doe alsof de koe een jongen is,
                                          dat kan jij.

BELLE   En dan?

JAS EN MAT   Weer bewegen.

BELLE   Wat moet er dan gebeuren?

JAS   Uiteindelijk zul je prachtige kleuren zien
                                          als een fireball
                                          die steeds veranderen

JAS EN MAT   en je komt aan de overkant van de brug waar geen verdriet is
                                          en waar jij de baas bent.

Belle sluit haar ogen. Ze begint weer heen en weer te bewegen. Haar wangen worden steeds roder, haar lippen vochtig van het speeksel.

BELLE   Ik zie geen kleuren.

Obbe binnen.

OBBE   Wat spelen jullie?

BELLE Een stom spel.

JAS Scheer je weg.

Hij heeft nog bloed aan zijn neus zitten van de klap van vader.

OBBE Ik weet iets leuks.

MAT Hij mag niet meedoen.

JAS Jij mag niet meedoen.

BELLE Van mij wel hoor,
Jas verzint alleen maar saaie dingen.

OBBE Zie je,
van Belle mag het.

BELLE Wat zijn dat?

OBBE Alpha-hulzen en pistoletten.

JAS Die worden gebruikt om een koe zwanger mee te maken.

Belle giechelt.

OBBE Hier
doe handschoenen aan.

Hij geeft blauwe handschoentjes aan.

JAS Waarom?

OBBE Jij wordt mijn assistente.

Smeer dit op de pistolet.

JAS Wat is dat?

OBBE Kan jij niet lezen?

MAT Glijmiddel.

JAS Glijmiddel?

OBBE Dan zal het wel glijmiddel zijn hè.

Kom.

Smeren.

Ze smeert het op de pistolet.

OBBE Nu moet jij je broek uitdoen
en op je buik op de koe gaan liggen.

BELLE Oké.

OBBE Nu moet jij haar billen uiteenhouden
zodat haar poepgaatje bloot komt te liggen.

BELLE Het doet toch geen pijn?

JAS EN MAT “Wees niet bevreesd
gij gaat vele mussen te boven.”

BELLE Wat?

JAS Dat zeg je als iemand bang is
om in zijn slaap te sterven.

BELLE Oh. Oké.

*Obbe gaat op een omgekeerde voeremmer staan, richt de pistolet tussen Belles billen en duwt zonder
waarschuwing het koude ijzer bij haar naar binnen.*

BELLE Au!

OBBE Blijf liggen
anders doet het nog meer pijn.

Obbe knikt naar het vat waar de rietjes met stierensperma in stikstof bewaard worden.

JAS EN MAT Wij dienen het onwillige dier te insemineren.

OBBE Het is goed wat we doen.

JAS EN MAT Soms moet je offers brengen die minder leuk zijn
zoals God aan Abraham vroeg om Isaak te offeren
zo moeten wij ook eerdere dingen uitproberen
voor God genoeg neemt met onze pogingen
de dood te ontmoeten en ons met rust laat.

Obbe duwt het rietje in de pistolet en de pistolet tussen haar benen. De stikstof verschroeit haar huid.

Belle gilt als een gewond dier.

47.

JAS EN MAT   En breng ons niet in de beproeving
                                             maar red ons uit de greep van het kwaad.

Jas ziet Hanna

JAS   Kom mee.

HANNA   Wat is er gebeurd?

JAS   We gaan.

HANNA   Waarheen?

JAS   Naar het meer.

HANNA   Om wat te doen?

JAS   Het plan.

MAT   Het is tijd.

JAS EN MAT   Het is tijd geworden
                                             onze plannen in daden om te zetten.

JAS   En doe alsof je vrolijk bent.

HANNA   Waarom?

JAS   Dan stellen de voorbijgangers geen vragen,
                                             ook niet aan vader en moeder.

HANNA   Ik weet niet meer hoe dat moet, vrolijk.

JAS   Alsof je op de schoolfoto gaat.

HANNA   O zo.

JAS EN MAT   Het kwaad komt niet van buitenaf in ons op
                                             maar van binnenuit – daar ligt onze kwaal.

JAS   Wil je een mop van Obbe horen?
                                             Waarom pleegde Hitler zelfmoord?

HANNA   Weet ik veel.

JAS EN MAT   Omdat hij de gasrekening niet kon betalen.

HANNA   Snap ik niet.

Ze zijn bij het meer.

JAS   Er komt al ijs op.

Ze gooit er een steentje op, het blijft op het ijs liggen.

HANNA   Denk je dat het al sterk genoeg is
                                             om ons te dragen?

JAS Misschien.

HANNA Dat je helemaal naar de overkant kan lopen.

MAT Wees waakzaam, wees op uw hoede,
want uw vijand, de duivel,
zwerft rond als een brullende leeuw,
op zoek naar een prooi.

HANNA Het schijnt dat ze zich verborgen houden in kroegen.

JAS Wie?

HANNA Mannen.
En weet je waar ze van houden?

JAS Ja.
...
Nee.

HANNA Van kauwgom waar de smaak niet afgaat.

JAS Dat is toch onmogelijk?

HANNA Je moet altijd zoet zijn en zoet blijven.

JAS Of ze moeten minder kauwen.

HANNA Je moet sowieso niet te plakkerig zijn.

JAS Bij mij gaat de smaak er zo gauw af.

HANNA Je kauwt ook als een koe.
...
Wanneer vertrek je?

Korte stilte.

MAT Morgen.

JAS Morgen na koffietijd.

Korte stilte.

JAS EN MAT Volgens de veearts ben ik compleet.

HANNA Wat weet hij daar nu van?
Hij ziet alleen complete dieren,
de onafgemaakte krijgen een spuitje.

MAT Spuitje!

JAS Ben je jaloers?

Jas omhelst Hanna.

48.

MAT Ben jij de vos?

JAS Ja
scheer je weg voordat ik je als een vers kippetje verslind.

MAT Stomkop
ik ben de vos
nu moet ik je een vraag stellen en als je hem niet beantwoord
ga je kotsen of aan de diarree
en zul je vroegtijdig sterven.

Is jouw broer echt dood
of is de dood jouw broer?

JAS EN MAT De dood heeft geen familie
daarom zoekt hij steeds een nieuw lichaam
zodat hij even niet meer eenzaam is
totdat diegene onder de grond is
dan zoekt hij weer verder

JAS EN MAT De enige manier om je vijand uit te schakelen
is hem tot vriend te maken.

JAS Wat gebeurt er als ik je een hand geef?

MAT Dan eet ik je snel op.

JAS En als ik je geen hand geef?

MAT Dan eet ik je traag op
doet meer pijn.

Jas houdt haar adem in.

JAS Veertig seconden.

MAT Het moet langer.

JAS EN MAT Veel langer.

Obbe komt binnen. Ziet de drijfnatte Jas.

OBBE Heb je in je broek gepist?

JAS Nee, het water is uit mijn wereldbol gekomen.

OBBE Waarom ruikt het hier dan naar pis.

JAS Zo ruikt de zee nu eenmaal
vissen pissen ook.

OBBE Het zal wel.

Het is tijd voor het offer.

JAS

Ja.
Het is tijd voor het offer.

OBBE

Ben je er klaar voor?

JAS

Morgen.

OBBE

Goed.
Morgen is de dag.

Anders vertel ik iedereen op het schoolplein
dat jij een klein pisonstertje bent.

Obbe af.

MAT

Morgen is de dag.

49.

Moeder is aan het stofzuigen.

- JAS Belle praat niet meer met me.
- MAT Je hebt Belle niet nodig.
- JAS Misschien moet ik een nieuwe vriendin zoeken.
- MAT Heb je niet nodig.
- JAS Denk je dat ze aan de overkant nieuwe vriendinnen hebben?
- MAT Aan de overkant hebben ze alles.

Jas en Mat kijken naar moeder.

- JAS Net een gehoorzame hond, die stofzuiger.
- MAT Je bent jaloers.
- JAS Niet.
- MAT Omdat moeder meer heeft met dat blauwe beest dan met haar eigen kinderen.
- JAS Omdat ze met alle liefde zijn maag verschoont en er een nieuwe stofzuigerzak in stopt terwijl de mijne haast op ontploffen staat.
- MAT Vader heeft niets omhanden zit de hele dag in zijn rookstoel als een opgezette reiger te zwijgen.
- JAS Tot hij ons tot prooi kan maken. We vermijden de rookstoel als de pest.
- MAT Soms moet je er toch langs.
- VADER Er wordt in het dorp over je gekletst. Over je jas.
- JAS Wat is er mis met mijn jas?
- VADER Groeien er al molshopen onder? Is dat het?

Vader grinnikt, Jas wordt rood.

- VADER Of wil je net zo plat worden als je moeder?
- JAS Dat komt omdat ze niet eet.
- VADER Ze zit vol met zorgen kan niets meer bij.
- JAS Waarom heeft ze zorgen?
- VADER Omdat jij nooit eens normaal kan doen.

JAS Zelfs als ik zo normaal mogelijk probeer te zijn
dan nog stel ik teleur.

VADER Ieder gezond meisje heeft molshopen.

Als jij je jas uitdoet,
zal moeder vanzelf weer aandikken.

JAS Ik kan mijn jas niet uitdoen,
dan word ik ziek.

VADER Denk je dat je zo ooit voor God kunt trouwen?

JAS Ik ga nooit trouwen,
ik ga naar de overkant.

Vaders gezicht verbleekt.

VADER Denk jij de brug te trotseren?

JAS Sorry vader,
ik zei maar wat.

VADER Je weet hoe het met je broer is afgelopen.

Jas blijft stil. Vader loopt weg.

VADER Jij zet ons te kakken.
Jij jaagt ons de dood in met dat vreemde gedoe van je.
Morgen gaat je jas uit.
Dan stook ik hem op en praten we er nooit meer over.

Vader af.

JAS Ik wil niet dat jullie doodgaan!

MAT En nu?

50.

Jas speelt met de padden.

JAS EN MAT   Zien jullie niet dat het niet goed met jullie gaat?
Dat jullie langzaam van vader en moeder afdrijven.
Dat de dood niet alleen in vader en moeder is gekomen,
maar ook in jullie zit,
dat hij altijd een lichaam zal zoeken
of een dier
en dat hij niet rust voor hij iets te pakken heeft.

Julie kunnen net zo goed voor een ander einde kiezen.

Jas stopt de padden in haar jaszak.

Beneden schreeuwen vader en moeder. Hanna komt binnen.

HANNA   Ze hebben ruzie.

JAS   Ja.

HANNA   Er is geklaagd bij de kerkgemeente.

JAS   Over ons.
De drie koningen.

HANNA   Moeder zegt dat het vaders schuld is.
Dat hij ons geen aandacht geeft.
Vader zegt dat het moeders schuld is.
Dat zij ons geen aandacht geeft.

MAT   Ze hebben allebei gelijk.

HANNA   Ze dreigen allebei om weg te lopen.

MAT   Dat kan niet:
er kan er maar een tegelijk de biezen pakken.

JAS   Er kan maar om een iemand tegelijk getreurd worden.

HANNA   Stiekem hoop ik dat het vader is
want die is meestal rond koffietijd weer terug.

Bij moeder weet ik het niet zo goed.

JAS   Morgen gaat vader mijn jas uittrekken.

HANNA   Kan dat?

JAS EN MAT   Zonder mijn jas zal ik slaaf van de dood worden.

JAS   Nog een dag
en ik vertrek voorgoed.

                                      Snap je dat?

Korte stilte.

51.

- MAT Aan de overkant wachten er mensen
die alleen in het donker op je kunnen gaan liggen,
net als dat de nacht de dag de grond in drukt
maar dan fijner.
- En dan bewegen ze met hun heupen.
Zoals konijnen ook doen.
- Daarna ben je een vrouw van de wereld
en mag je je haar net zolang laten groeien
als Raponsje in de toren.
- En je kunt alles worden.
Alles.
- JAS Vandaag ga ik naar de overkant.
- Ik weet niet of ik me daardoor vreemd voel
en alles om mij heen donkerder lijkt.
- In mijn jaszak voel ik de padden bewegen.
Ik hoop niet dat ze kou vatten.
- MAT Obbe heeft Dieuwertje uit zijn hok gehaald.
- OBBE Het is tijd voor het offer
voor de Dag des Oordeels.
- JAS Hij overhandigt me de klinkhamer.
- Ik denk aan vader en moeder
aan mijn broer Matthies
aan mijn lichaam gevuld met groene zeep,
aan God en zijn afwezigheid,
de steen in moeders buik,
aan mijn jas die uit moet,
het touw aan de balk om mijn nek,
aan de ster die we niet kunnen vinden.
- JAS EN MAT Het is tijd voor het offer
- JAS het is tijd mijn schuld in te lossen
boetedoening gaat aan het plan vooraf.
- JAS EN MAT Eerst het offer, dan de overkant.
- JAS Obbe houdt Dieuwertje vast.
- De klauwhamer blijft in het vlees achter.
het konijn ligt dood op de stenen.
- Het is voor het eerst dat ik eigenhandig een dier dood.
Daarvoor was ik alleen medeplichtig.

MAT   Nooit overkomt de dood je
er is altijd iets wat die veroorzaakt.

JAS   Dit keer was ik het.

MAT   Ook jij kan doden.

Obbe is half opgewonden, half geschrokken.

OBBE   Jij bent echt ziek.
Je doet het ook nog!

Dan slaat hij om, kwaadaardig, grijpt Jas bij de keel, duwt haar ergens tegenaan.

OBBE   O wee als je tegen vader vertelt dat het mijn plan was.

Obbe maakt snijbeweging met vinger langs keel.

Obbe af.

JAS   Alles wordt stil.
Alleen het geweld in mij maakt lawaai.
Het groeit en het groeit, net als verdriet.

JAS EN MAT   Alleen vraagt verdriet om meer ruimte.
En geweld pakt het gewoon.

JAS   Vader en moeder wachten op een nieuwe veestapel.

Het zal lijken alsof alles weer gewoon zal worden,
moeder zal weer aandikken,
het touw op zolder wacht op een nieuw konijn,
en bij de trek wachten weer nieuwe padden hulpeloos op redding,
alsof iedereen na Matthies en de MKZ gewoon weer verder gaat,
behalve ik.

JAS EN MAT   Misschien is het verlangen naar de dood besmettelijk,
of springt ze net als de luizen over naar het volgende hoofd: het mijne.

JAS   Ik zou er veel voor over hebben om nu op te stijgen,
om nu van porselein te worden
en dat iemand me per ongeluk laat vallen
waardoor ik in ontelbaar veel stukjes breek
en iemand ziet dat ik stuk ben.

Ik voel nog steeds het handvat van de klauwhamer in mijn hand.

Vader komt bij haar staan, zijn vingers krullen zich, aaien langs haar wang.

VADER   Ga naar binnen.
Ik kom zo je jas uitdoen.

JAS EN MAT   Als ik wegloop laat ik een spoor achter in de sneeuw.
Steeds vaker hoop ik dat iemand me vindt.
Dat iemand mij mezelf kan laten vinden
en zal zeggen koud – koud – lauw – warm – warmer – heet.

JAS Er zit een reus op mijn borstkas.

HANNA Wat doet die reus daar?

JAS Gewoon zitten en zwaar zijn.

HANNA Reuzen maak je klein door jezelf groter te maken.

JAS In de woonkamer hoor ik de ouderlingen.
 Eens in de week komen ze kijken
 of we goede gelovigen zijn.
 Daarna beginnen ze steevast over vergeving.
 Met hun priemende blikken.
 Ik klop zachtjes op de kelderdeur.

MAT Goed volk.

JAS Geen gehoor.
 Geen angstig geschuiifel,
 niemand die zich snel verstopt.
 In de kelder hangt een vettige baklucht.

JAS EN MAT Ik zie nergens de Joden,
 nergens de oplichtende glow in the darksterren op hun jassen.
 Misschien zijn ze gevlucht?
 In mijn jaszak voel ik de padden.
 Ze zitten eindelijk op elkaar,
 kleven als ijsklompjes tegen de stof van mijn jas.

JAS Ik laat jullie zo vrij.

JAS EN MAT Bij de vriezer blijf ik stilstaan.
 De klep van de vriezer is loodzwaar.
 Je moet er hard aan trekken zodat hij uit het afdichtingsrubber schiet.
 Ik zie alleen wat bevroren kerststollen liggen.
 Pakjes half-om-half-gehakt.
 En soepgroenten.
 Eenmaal de klep open
 klem ik gauw de stok die naast de vriezer staat in de rand
 zodat hij open blijft staan
 en wring me dan door de opening.
 Door het wak.
 Meteen beneemt de vrieskou me de adem.

JAS Heb jij je ook zo gevoeld?

Matthies haalt de schouders op.

JAS   Was jouw adem ook zo abrupt afgesneden?

JAS EN MAT   Mijn lichaam begint koortsig aan te voelen,
scheurtjes onder mijn huid,
die steeds groter lijken te worden -
zo moet een rups zich voelen die op het punt staat vlinder te worden,
hij ziet de scheurtjes om hem heen,
het licht van de vrijheid dat erdoorheen valt.

Ik ga tussen de kerststollen liggen
de pakjes half-om-half-gehakt,
de soepgroenten.

Ik leg mijn handen gevouwen op mijn buik
die alweer opgezet is en overvol zit.

Ik voel het ijs aan de zijkanten van de vriezer
ik hoor het geklep van schaatsen.

JAS   Ik kom eraan, lieve Matthies.

Ze schopt met haar voet de stok onder de klep vandaan.

EINDE